

ка» виборчих округів. Особливо гостро вона стоїть в одномандатних округах. Адже не завжди буває так, що кількість мандатів, за які ведеться боротьба, завжди пропорційна кількості виборців. Так, одні округи можуть перевищувати інші за кількістю потенційних виборців. А це означає, що голоси виборців матимуть неоднакову «вагу». До слова, нерівна «нарізка» виборчих округів можлива й під час виборів за багатомандатними округами.

Це далеко не вичерпний список напрямів реформування сучасної української виборчої системи до парламенту, адже характерні системні проблеми найбільш гостро виявляються в результаті впровадження виборчої системи, згідно з результатами голосування.

Підбиваючи підсумок нашого дослідження, слід зазначити, що український досвід постійної зміни виборчого законодавства – це зайве підтвердження того факту, що не існує найкращої виборчої системи. Такою буде та, яка найбільше підходить окремо взятій державі. Адже залежно від типу партійної системи, форми правління та управління, особливостей функціонування політичної системи загалом, та чи інша виборча система буде проявляти себе по-різному. А тому в процесі обрання виборчої системи вирішальне значення має рівень політичної культури політичної еліти, від рішення якої залежатиме якість представництва суспільства у владі.

Список використаної літератури:

1. Політологія: Навч. посіб. / За заг. ред. Гетьманчука М.П. – К., 2011.
2. Вегеш М.М. Політологія: Підруч. / За ред. М.М. Вегеша. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К., 2008.
3. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: Підруч. – К., 1999.
4. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17.11.2011 № 4061-VI // ВВР. – 2012. – № 10. – Ст. 73.
5. Офіційний веб-сайт громадянської мережі «ОПОРА». – Режим доступу: <http://www.opora.org.ua/vyboru>.
6. Зущик Ю. Голая правда // Корреспондент. – 2007. – С. 13-15.
7. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII // ВВР. – 1993. – № 3. – Ст. 17.

Надійшла до редакції 18.06.2012

КОРНІЄНКО М.В., кандидат юридичних наук
(Одеський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 341.1/8

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА ЄС ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Визначено співвідношення європейського права та права Європейського Союзу, розкрито зміст принципів права ЄС.

Ключові слова: європейське право, європейське співтовариство, право ЄС, регулювання суспільних відносин.

Определяется соотношение европейского права и права Европейского Союза, раскрывается содержание принципов права ЕС.

Ключевые слова: европейское право, европейское сообщество, право ЕС, регулирование общественных отношений.

Correlation of the European law and the law of the European Union is done. The essence of the European Union law principles is revealed.

Keywords: European law, European Union, EU law, regulation of social relationships.

Правові відносини виникають не з юридичних норм, а з життєвих, фактичних суспільних відносин. Однак для того, щоб ті чи інші фактичні суспільні відносини набули характеру правовідносин, вони повинні регулюватися нормою права. Таким чином, настання юридичних наслідків для учасників регульованих правом суспільних відносин, перетворення цих відносин у правові – одна з важливих характерних рис права як державного регулятора суспільних відносин. Правові норми регулюють відносини усередині суб'єкта управління, визначаючи компетенцію, структуру і функції всіх керуючих підсистем і їхніх елементів – органів держави, поса-

дових осіб, інших суб'єктів управління колективами людей.

Система права включається в механізм правового регулювання як одна з підсистем і діє як регулятор через свідомість людей на їхню поведінку. Право саме по собі нічого не може створити, побудувати. Право – це такий інструмент регулювання суспільних відносин, що діє через волю і свідомість людей. Зауважимо, що норми права – це лише один з видів соціальних норм. Поведінка в суспільстві оцінюється й з погляду вимог інших правил поведінки, серед яких слід виокремити звичаєві норми, моральні норми, релігійні норми тощо. Однак у сучасному суспільстві найбільш вагоме значення, з погляду регулятивних властивостей, посідають юридичні норми. Публічна влада охороняє перш за все формально визначені правила поведінки, які вона ж встановила (санкціонувала).

Водночас необхідно зазначити, що впровадження в національну правову систему України міжнародних стандартів, зокрема у сфері захисту прав людини, зумовлює необхідність дослідження закономірностей розвитку правових систем світу, правових сімей. До того ж, як відомо, між правовими системами постійно відбуваються такі процеси, як взаємовплив, взаємопроникнення, запозичення, гармонізація тощо. Саме тому останнім часом значно підвищився інтерес науковців-правознавців до окресленої проблематики. Перш за все це стосується економічно розвинутих країн Європи.

Тобто сучасні інтеграційні процеси, що відбуваються в Європі зокрема та загалом у світі, не можуть обминути таку потенційно сильну в економічному, духовному та культурному аспекті європейську державу, якою є Україна. В 1991 р. Україна, ставши незалежною державою, почала формувати свою новітню, сучасну історію, шукати своє місце у світі. З падінням «залізної завіси» в цьому процесі активну участь беруть європейські держави, які вважають, що єдиний шлях, яким має йти Україна – це шлях демократії, ринкових відносин, активної участі в міжнародних відносинах. Так, характеризуючи роль нашої держави в міжнародних організаціях, В.М. Литвин наголосив на тому факті, що Україна є державою-засновником ООН; на 2000–2001 рр. Україна була обрана непостійним членом Ради Безпеки ООН, і зауважив, що «ці події засвідчили зростання ролі нашої держави як активного й впливового учасника глобальних та регіональних процесів сучасності, підвищення її політичного іміджу та зміцнення міжнародних позицій» [1, с. 136]. Між тим політична, економічна, ідеологічна кризи, що супроводжують українські державотворчі процеси заважають нашій державі вийти на європейський рівень суспільного життя. Важливим аспектом виходу України з такої ситуації є належний законодавчий супровід цих процесів. Це ставить на порядок денний не тільки вивчення права ЄС як потенційного партнера України, але і об'єктивує необхідність вивчення процесів гармонізації, уніфікації законодавства, запровадження стандартів прав людини для ефективності забезпечення громадської безпеки і правопорядку, що, у свою чергу, вказує на актуальність дослідження цього питання.

Окремі питання вказаної тематики досліджували такі науковці, як Е. Брюна, І. Гриценко, М. Жюльєн, П. Кобец, Х. Краснова, О. Кресін, З. Макаруха, В. Муравйов, Н. Оніщенко, Е. Петрова, О. Рожко, В. Співак, Ю. Шемшученко та ін.

Зважаючи на зазначене, метою цієї роботи є висвітлення окремих аспектів співвідношення права ЄС та європейського права як регуляторів суспільних відносин.

Виходячи з цього, розглянемо передусім співвідношення термінів «європейське право» та «право ЄС». Досить часто в літературі, енциклопедіях вказується, що європейське право – це система юридичних норм і правил, що діє на території країн – членів ЄС (Європейське об'єднання вугілля і сталі, Європейське економічне співтовариство, Європейське співтовариство атомної енергетики)[2].

Єдності поглядів на природу права Євросоюзу у міжнародно-правовій літературі немає. Одні автори вважають, що **право ЄС** – це сукупність юридичних норм, які створені його інститутами [3], інші – що право Євросоюзу є міжнародним правом [4, с. 80], ще інші – таким, що має комплексний характер, тобто не може бути відокремленим від загального міжнародного права і водночас певна його частина є формою координації, зближення та уніфікації внутрішнього права держав-учасниць [5, с. 8].

Існує також точка зору, згідно з якою право Євросоюзу є правом *sui generis*, так як його не можна охарактеризувати у традиційних категоріях міжнародного та конституційного права.

В. Муравйов під **правом ЄС** розуміє сукупність правових норм, які регулюють процеси європейської інтеграції, здійснюваної в межах Європейського Союзу [6, с.668].

А ось О. Андрійчук вказує таке: «Як відомо, **європейське право** – **поняття тотожне «праву ЄУ»**, хоч «європейським» також може називатися порівняльне право європейських держав у будь-якій галузі, правова система, встановлена Європейською конвенцією із захисту прав людини та основних свобод, або ж будь-які міжнародно-правові стосунки в межах європейського континенту, як-от Європейський економічний простір або й, з певною умовністю, Єдиний економічний простір чи СНД. Однак попри об'єктивні підстави називати «європейськими» будь-які правові системи, що функціонують в межах континенту, означення «європейське право» стосовно саме права Європейської Унії є загальнозживаним і таким, що не піддається серйозним запереченням» [7, с. 30].

Академік Л.М. Ентін зазначає, що термін «європейське право» має декілька значень:

1. Для позначення сукупності національних правових систем європейських держав.
2. Для позначення частини міжнародно-правових норм, якими регулюються відносини між європейськими державами в різних сферах; у цьому випадку «європейське право» означає регіональну або субрегіональну міжнародно-правову систему.
3. Для позначення сукупності правових норм, що регулюють відносини, які складаються в рамках європейських інтеграційних об'єднань, Європейських співтовариств та Європейського Союзу [8, с. 134].

Ми цілком погоджуємося із визначенням, наведеним Л.М. Ентіним, який під «європейським правом» розуміє систему юридичних норм, що формується у зв'язку з утворенням та функціонуванням Європейських співтовариств і ЄС, а також діють і застосовуються в межах їх юрисдикції на основі та у відповідності з установчими договорами й загальними принципами права.

Суд Європейських співтовариств, звернувшись у своїх рішеннях до аналізу правової природи Європейських співтовариств, дійшов висновку про те, що їх правова система не може бути ідентифікована ані з національним, ані з міжнародним правопорядком. Суд ЄС зробив з цього приводу два принципових висновки, а саме:

- 1) це є особлива система права, інтегрована у систему права держав-учасниць (і має обов'язковий характер для їх судових органів);
- 2) право Співтовариства – це такий масив норм, що застосовується як до вихідців з цих країн, так і до самих держав [9, с. 126].

Згідно з рішенням Суду ЄС, право співтовариства утворює особливу та самостійну систему, норми якої рівною мірою є обов'язковими як для держав-учасниць, так і для всіх фізичних та юридичних осіб, що перебувають під їх юрисдикцією.

Термін «європейське право» з'явився досить давно і у своєму початковому розумінні позначав конгломерат чинних на території європейського континенту норм, включаючи загальні принципи права, норми національних правових систем європейських країн, а також норми європейського міжнародного права.

Поряд із терміном «європейське право» в літературі для позначення цього поняття використовують і інші терміни. Інколи говорять про право Європейського Співтовариства, як це робить, наприклад британський професор Е.К. Хартлі. В це поняття включають сукупність норм, прийнятих у межах лише однієї організації – Європейського Співтовариства. Але при цьому слід мати на увазі, що понад 80 % всіх норм права ЄС належать саме до права Європейського Співтовариства.

Використовують також термін «право Європейських Співтовариств». Він включає не тільки норми, що були прийняті для забезпечення діяльності Європейського Співтовариства, а й норми, прийняті в межах двох інших Співтовариств – Євроатома та ЄСВС. Це право являє собою сукупність норм, прийнятих у першій «опорі» ЄС. А тому поняття «право Європейських Співтовариств» є складовою частиною поняття «право Європейського Союзу».

Крім того, у спеціальній літературі набув поширення термін «право Європейського Союзу» (його використовують, наприклад, підручник під загальною редакцією проф. С.Ю. Кашкіна, виданий у 2003 р., підручник англійського правника А. Татама «Право Європейського Союзу», а також підручник під загальною редакцією професора член-кореспондента НАН

України В.Ф. Опришка «Право Європейського Союзу: загальна частина»).

Цей термін ширший за терміни «право Європейського Співтовариства» та «право Європейських співтовариств», він охоплює всі норми, що були прийняті не тільки в межах першої «опори», але й у двох наступних «опорах» Союзу – спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗПБ), а також співробітництва поліцій і судових органів у кримінально-правовій сфері (СПСО).

Поняття «право Європейського Союзу» використовується після створення у 1992 р. Європейського Союзу на основі трьох Європейських Співтовариств. Поняття «право Європейських співтовариств» та «право Європейського Співтовариства» з'явилися раніше та пов'язані з більше ніж 45-річним функціонуванням європейських інтеграцій [10, с. 69].

Оскільки деякі із країн, що входять до Європейського Союзу, мають складну територіальну будову (наявність, наприклад, заморських територій, заморських департаментів тощо), то ця обставина впливає і на територіальний склад Європейського Союзу в цілому. Це означає, що до складу території Європейського Союзу входять всі територіальні зони, які перебувають під суверенітетом держав-членів. Але європейське право тут застосовується в особливому порядку, часто з обмеженнями [11, с. 80].

Слід зауважити, що ядром права ЄС є принципи права ЄС – відправні начала, незаперечні вимоги, що ставляться перед суб'єктами застосування й які виражають найважливіші закономірності і підвалини даного типу відносин та відрізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальною значимістю та стабільністю.

Загальні принципи, що походять із природи права Співтовариства:

1. Рівність. По суті, цей принцип забороняє нерівне ставлення до ситуацій, які можуть бути порівняні, або рівне ставлення до ситуацій, які можуть бути порівняні, або рівне ставлення до нерівних ситуацій, якщо таке розрізнене ставлення не може бути виправдане об'єктивними причинами.

2. Солідарність. Цей принцип встановлює, що оскільки держави-члени користуються перевагами членства, вони також повинні дотримуватися його правил.

3. Принцип прямої дії. У найширшому значенні **пряма дія** може бути визначена як механізм, що надає громадянам можливість покладатися на положення права Союзу під час судового слухання в національному суді, від якого вимагається підтверджувати, захищати і впроваджувати права, які надаються цими положеннями.

4. Принципи транспозиції правових норм ЄС у національне законодавство держав-членів ЄС.

5. Верховенство права ЄС. Норма права Співтовариства для того, щоб бути повністю імplementованою, має відповідати певним вимогам. Перш за все необхідна можливість посилатися на неї у національному суді, який би захищав це право. Верховенство права Співтовариства за будь-якого конфлікту між ним і національною нормою забезпечує надання пріоритету праву Співтовариства.

Особливо помітними у прецедентному праві Суду Європейських Співтовариств є дві тенденції: з одного боку, воно не обмежує прямої дії зобов'язань, які мають негативний характер, а з іншого – забезпечує, що пряма дія надає громадянам право оскаржувати дії чи бездіяльність не тільки національних органів влади, а й інших приватних осіб. Однак *при цьому не слід плутати пряму дію з прямим застосуванням.*

Загальні принципи, спільні для правових порядків декількох держав-членів: оскільки зростає кількість держав-членів, значною мірою ускладнюється можливість встановити для них спільні принципи. Однак існує значна кількість принципів, які застосовуються в декількох державах-членах, особливо ті, що мають спеціальні судові процедури для розв'язання адміністративних спорів.

1. Правова визначеність. Це зобов'язання державних владних органів забезпечити легкість з'ясування права тими, щодо кого воно застосовується, і набуття останніми можливості у разі необхідності скористатися правом, так само, як і способом, за допомогою якого воно буде підлягати застосуванню і тлумаченню.

2. Законні очікування. Цей принцип *спрямований на те, щоб у випадках, коли фізична особа переконана, що досягне певного результату, якщо буде діяти відповідно до норм право-*

вої системи, забезпечити захист цих очікувань.

3. Пропорційність. Вимагає від державних органів влади дотримуватися належним чином пропорційності між цілями, яких має бути досягнуто, і засобами, які ці органи мають у своєму розпорядженні для досягнення цих цілей.

4. Основні права людини.

5. Процесуальні права. Втілення в життя права Співтовариства неодмінно включає в себе запровадження судових слухань, які мають бути справедливими, навіть якщо в законодавстві Співтовариства немає спеціальних гарантій щодо цього. У таких ситуаціях корисним засобом знову стають загальні принципи права. Принцип, який вказує на те, що такі права повинні гарантуватися і що відповідач має право на справедливе слухання та природну справедливість.

Отже, підсумовуючи, слід вказати на необхідність чіткого розуміння змісту понять «право ЄС», «європейське право», що дозволить ефективно провадити уніфікацію та гармонізацію національного законодавства, зважаючи на міжнародні зобов'язання України.

Список використаної літератури:

1. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.) – К., 2000.
2. Європейське право // <http://www.glossary.org.ua/catalog/e/>.
3. Крылов Н.Б. Правотворческая деятельность международных организаций. – М., 1988.
4. Кузьмій Д.В. До питання про історію взаємовідносин України із загальноєвропейськими інститутами та про місце Ради Європи у цьому процесі // Актуальні проблеми політики. – 2000. – Вип. 9. – С. 79-82.
5. Левицкий Т.И. Юридическая природа и правовое положение Совета Европы: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1993.
6. Луць Л.А. Генезис ідеї європейської єдності // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. праць. – Одеса, 2002.
7. Андрійчук О. Онтологія європейського права // Юридичний журнал. – 2007. – № 1.
8. Европейское право: Учеб. для вузов / Под общ. ред. д. ю. н., проф. Л.М. Энтина. – М., 2002.
9. Луць Л.А. Міждержавна правова система: загальнотеоретичні та міжнародно-правові аспекти // Вісник Львівського університету. – Серія міжнародні відносини. – Вип. 5. – Львів, 2001. – С. 122-128.
10. Кашкин С.Ю. Введение в право Европейского Союза: Учеб. пособие / Под ред. д.ю.н., проф. Кашкина С.Ю. – М., 2005.
11. Азбука європейської інтеграції: Навч.-метод. посіб. / Під заг. ред. І.В. Яковюка. – Х., 2006.

Надійшла до редакції 07.06.2012

НОСЕНКО О.В., кандидат юридичних наук
(Університет новітніх технологій, м. Київ)

УДК 342.55

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС І НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ МІНІСТРІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Статтю присвячено розкриттю змісту конституційно-правового статусу Ради міністрів Автономної Республіки Крим і перспективам його вдосконалення. Проаналізовано функції, повноваження та компетенція Ради міністрів АР Крим.

Ключові слова: Автономна Республіка Крим, конституційно-правовий статус Ради міністрів Автономної Республіки Крим, правотворчість Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Статья посвящена раскрытию содержания конституционно-правового статуса Автономной Республики Крым и перспективам его усовершенствования. Анализируются функции, полномочия и компетенция Совета министров АР Крым.

Ключевые слова: Автономная Республика Крым, конституционно-правовой статус Совета министров АР Крым, правотворчество Совета Министров Автономной Республики Крым.

The article is devoted to revealing of the scope of the constitutional and legal status of the Autonomous Republic of Crimea and prospective of its improvement. The functions, powers and competence of the Council of Ministers of the ARC are analyzed.

